

Drabosnjakov „Izgubljeni sin.“

Dr. Fr. Kotnik, Ljubljana.

I.

Med ljudskimi igrami, ki jih je prevedel ali spisal Drabosnjak, navaja Anton Trstenjak¹ tudi »Izgubljenega sina«. Njegovo poročilo je točno. L 1910. sem dobil od Janeza Lipiča, mlinarja v Dolah (Duelah) pri Vrbi, prepis iz leta 1877. z naslovom »Igra od zgublanega sina«. Prepisovalec namreč na koncu s svinčnikom pisanega rokopisa pripominja: »Prepisano raz knigo rajnega Andreja Šuster zvrhnji Drabosenik v Kamne. Pisano na den sv. Jurja v lete 1877. Joh. Lippitsch. Čeravno mi je Lipič zatrjeval, da je igro prepisal iz t i s k a n e knjige,² vendar tega ne moremo za gotovo trditi, dokler ne najdemo kakega tiska Izgubljenega sina. Verjetno je, da jo je prepisal iz kakega vezanega rokopisa, saj so se tudi druge Drabosnjakove igre širile po bukovníkih med narodom, n. pr. pasijonska in božična — trikraljevska igra.

Rokopis je pisan na celih polah, ni vezan in obsega 48 strani. »Nastopi« (prevod nem. »Auftritt«), nastopajoče osebe in navodila za igralce so pisani z rdečim svinčnikom — kar je bilo v predlogi bržkone pisano z rdečilom. Lipič je precej dobro obvladal gajico, ki jo vseskozi uporablja, dočim so starejši prepisi Drabosnjakovih del pisani v bohoričici. V nemških besedah je vplival nanj deloma tudi nemški pravopis. Lipič — le enkrat sem z njim govoril — je bil inteligen ten mož. Mlinarjem tudi Drabosnjak ni odrekal razumnosti, zložil je tudi »rajme od mlinariov«. Imamo tudi drugih primerov iz Koroške, da so mlinarji bili bukovníki, ki so mnogo bukev prebrali in jih tudi prepisovali.³ Očitno je, da se je Lipič trudil, poiskati nemškim izrazom slovenske. Ta prepis je edini izvod Izgubljenega sina, ki je dosedaj znan.

I G R A.

OD ZGUBLANEGA SINA.

Parolkus.⁴

Jes pridam k vam z imenam fronc;

Jes bom vam povedov Komedije začetk in konc.

Jes vas prosim kna mejta mena za norca,
In pošlušejta Komedijo do konca.
Jes pridam te prvi od Komedije kvam,
Da Komedijo oznamim vsam.
Jes prosim vse skupa naj prej,
da tu obedn za špot nemej.⁵
Jes sim že povedov da je mena fronc ime,
Pa doro pošlušejta vi mene.
Jes vam povem da knemata to cuedi⁶ govoriti,
Al pa smajati mata celu tiho biti
Jes vam povim, da vsaki doro pošlušej in glej,
Doklir na bo Komedija naprej.
Da bo se vam lih špask zdevo ali pa mivo,
Mi kna mormo špilati al kna bota tiho.
Zakaj eni vse radi šlišijo in vedo,
Kader mata smeh pa velko rajmov zamudijo.
Kadr mata smeh kaku pa naseden govoriti oča,
Seda za mano pride zgublenega Sina oča.
Zadi pride te mvajši sin in nja brater mov,
Ta mvaši Sin be pa rad te diev od oči mov.
Da bi šov z njim v tuje in naznane kraje,
Da bi vživlov vesele špile in raje.
On bo za diev svojga oči zvo trucov,
Nja Bratr ga bo sivno pucov.
Kaker šitro bo njomi oča diev dav
On se bo furt v tuje kraje podav.
In se bo z žanstvam okoli vačov,
Da bo vse zagnov, da še birte kna bo pvačov.
En birt njomi bo vzev konja in kistno preč,
Kaidre pa gvant, da pojda brez hvač.
Le merkajta kaj še bo potle
Kaidre ga bojo z ruetami taple.
On pojda taku rivn naprej.
In pojda za almožno prosit vsaki krej.
Obedn na bo njemu kruha dauv,
On se bo zad k Oči mov podav.
Al na poti bode gvadi opašov
Natu ga bode an Purgar našov.
Tega bo on za almožno prosov drič
Natu pride k njemu sam hudič.

Noj ga bo trucov da bi skuz šbert konc uzev
 Natu se bo njega an Angel božji anvzev.
 Sin tri dni ni kruha jedev
 Zatu bo od gvadi okoli padov.
 Tam bo spet žinjov k svojemu Oči
 An Purgar pravi pojdi z mano al oči
 Jes bom tabe že anu devo pokazov
 Al pa boš per mene svinje pasov.
 On gre veselo z njim naprej
 In vakota je še hujši kakor prej.
 Zatu je on gvada okoli padov drič,
 In spet pride k njemu te hudič.
 Noj porače ti pravzetni Aman⁷
 Ti si že moj in si ferdaman.
 Natu bo peršov božji angel njemu k pomoči
 Noj ga popele k svojemu lubemu Oči.
 Oča bo anu velko vesele mov
 Kir bo nja Sin peršov mov.
 Al bratr bo sivno jezn na nja
 Kir ga bo vidov vešivega in stergana
 Oča bo ta stareša sina svari
 Da bi kar taku nausmilan nabiv.
 Natu bo on Oči oblubov
 Da ga bo spet z sercam lubov.
 Prosim vas kaku sim vam povedov prej
 Da obedn per Komediji ne pladrej.
 Mi se bomo dobro pomujali
 Zatu bota nas tudi dobro pvačali.
 Merkajta kaj bo vsaki zane rajme mov
 Te nuc ponasata vi sabo mov.
 Bog vas obvarej vse skupa
 Sdaj bota vidali in slišali vse tuka.

Na moje Prijatale.

Da lih kateri dobo eno besedo pod nues
 Prosim vas kna vzemita za en ferdrues.
 Devejta vaše delo blisk in zbestu naprej
 Ta čes da bo naše Komedije krej.
 Jes to Komedijo knisem naredov da bi kratek čas meli

Al pa da bi čest od ludi želeli.
 Vso čest bomo mi Bogu dali
 In te eksempl ludem za pobolšanje nali.
 Mi smo sami tejsti in mavi pridni
 Kna troštejmo se biti v nabesah te pridnji.
 Tu pramisl vsakteri doro sam
 Al nas kna bo prad grehi sram.
 Zgubljeni Sin je sturov ano pravo pokoro
 Je biv tudi srečen na smertno uro.

1. nastop. OČA, SIN IN BRATER.

Oče nagovarja sina, naj ostane doma in ga ne pozabi, kajti veliko grenkosti je zanj prebil, mu pomagal k dobremu kruhu, na stare dni pa ga zapušča. Spomni naj se matere, ki je ž njim veliko trpela. Sin pa bi rad pregledal svet; zato naj mu oče izroči del, ki mu pripada. Oče ga prosi in opozarja na nevarnosti. Njegova leta gredo h kraju. Sin bi lahko bil brez skrbi pri njem. »Kadar bodam moja dušo pustov, saj bom tabe vse zapustov.«

Sina pa le žene v svet, doma človek ničesar ne sliši in ne vidi, potovanje mu bo »k večjemu pridi.«

V tujini se slišijo redke reči, tam se človek izučí. In ko se bo vrnil, bo veliko modrejši. Ljudje ga bodo izpraševali, on pa bo vse vedel. Bog naj očetu ta čas da zdravje, da se bodeta zopet videla. Če pa oče umre, ga bo že brat pokopal, kakor se spodobi. Oče mu pravi, da res ni lepšega, če kdo ve vse reči. Zato naj prav porabi svoja mlada leta, potem ga bodo ljudje zelo štimali. Na potu pa so dvojni ljudje: eni so srečni, drugim pa se slabo godi. Naj bo »brumen«, kajti kdor se Boga boji, je srečen. Največje umetnosti na svetu so lepe čednosti. Naj živi po zapovedih, saj je dovolj od njega poučen. Kdor pa nima Boga pred očmi in igra in pije in pri ženstvu okoli leta, tak zapravlja svoja mlada leta. Od njega bo dobil denar in obleko. Naj oboje varje, da ne bo kruha stradal, ljudem škodo delal in kradel, da ne bi prišel na beraški stan in se vrnil nekoč strgan in ušiv. Če nobena prošnja ne pomaga, naj pa odide. Oče gre in prinese vrečo denarja. Medtem pa sin vzklika, kako je vesel, ker mu bo del odštet. Sedaj se bo gostil v delavnik in v nedel. Šel bo v tuje in neznane kraje vživljat kratek čas in raje, lahko bo sedaj med veselo kompanijo igral, rajal in pil. Doma ga je oče trdo držal. Brat naj ne bo

žalosten, saj mu ni del odvzet. Še brat ga nagovarja, naj ostane doma in še enkrat vse premisli, a sin odgovori, da ima sedaj denarja, on pojde po svetu, brat, »večji norec«, pa naj ostane doma otvežen kakor pes. Še žal mu bo, da ni šel z njim. Pride oče in mu izroči ves del. Lepo ga še nagovarja, naj pobožno živi, moli in se ogiblje igre, pitja in nečistosti, naj ne bo gluh pri božji besedi, da ne bo pregan iz njega božji duh.

Kader je božji duh od človeka drič
Potam pride v nja sam hudič.
Noj vzame svojo boningo v serci notre
In napeluje k vsam griešam potle.
Kadar ana že taku na štriki derži
Stori da njemu Božja besieda ne diši
Noj ga k vsomi grieši vabi
Da človak čisto na stvarnika pozabi. —

Varuje naj se tudi nečistega ženstva, gleda naj, da bo izveličal dušo.

Sin se zahvaljuje in obljubi, da bo očetove besede ohranil v srcu. Oče se poslavlja:

Moj preserčni Sin tu vzemi sabo
In sam gospod Bog pojdi s tabo
Noj bodi na raiži tvoj tovarš
Da se čej na kteram kamne navdarš.

In brat ga še enkrat nagovarja, naj bo pameten in naj se ravna po očetovih navodilih.

2. nastop. SIN IN SLUŽABNIK.

Sin se veseli vreče denarja in pravi, da si bo dal storiti žlahtno obleko, da mu bo krčmar dal boljšo sobo, žlahtnejše jedi in lepšo deklico. Sedaj bo z deklicami po tabernah rajal in pel. Oče ga je sicer svaril, a ves njegov »žin« pa je bil, da bi dobil od očeta svoj del in šel v lepo mesto, da bi tam dobil lepo deklico. Služabnik ga vpraša, če kaj želi, nakar mu Sin naroči, naj osedla konja. Konj pa je že osedlan. Dobro. Odidiva v neznan kraj in celo pod drugega kralja. Tam bom sam svoj gospod in ne bom več ubogal očeta in mater.

3. nastop. SIN, SLUŽABNIK, BIERT, KERČMARICA, ŠČER.

Sin je prišel s služabnikom v mesto, kjer mu ugaja. Zato naroči, naj poišče »proper taberno,« kjer imajo dobro vino in znajo napraviti dobre jedi in kjer je kaka deklica.

Sin odide, služabnik hodi »po ispe« in sreča krčmarja, ki mu pove, da ima stanovanje na razpolago, samo če ima njegov gospod kaj denarja. Služabnik pravi, da ima gospod dosti žlahtnih kamnov in zlata in srebra dobro mero. Če je pa tako, potem ga naj pripelje, lepo ga bo vkvartiral in žlahtno traktiral. Služabnik vpraša, če ima kaj lepih deklic za kratek čas. Krčmar odgovori, da ima lepo ženo in hčer, ki ju pokliče in naroči, naj gosta lepo sprejmeta in poljubita, ko bo voščil dober večer. Krčmarica in hči nagovarjata služabnika, naj gotovo pripelje svojega gospoda, ki bo pri njih vse dobil. Sin prihaja, služabnik vse predstavi. Gast pravi, da je že dovolj po svetu hodil, a nikjer ni našel tako lepega ženstva:

»Kaku mene moji serci boli
Kakor bi eni terni skoz serce bli.
Kir jo oddelač ogledujem sam
Mene je prad njo sram.
Dele jo ogledujem, lepši se mi zdi,
Da se mene od lubezni tresajo kosti.«

Krčmar svetuje hčerki, naj pozdravi gospoda, a ona pravi, da si ne upa, nakar jo mati prosi, naj ž njim govori kakor kaka nedolžna devica. Hčerka res gre, ga prijazno nagovori in vpraša, koliko jezikov že zna. Sin odgovori, da bi rad svet in deklice pregledal, govori pa »latajniš« in materin jezik. Vpraša jo, koliko jih ona zna. »Glih vašo znam govoriti.« Naj vstopi, da bo videl, kako fletni so »frava«. Prime ga za roke in ga pelje k očetu in materi. Ta ga nagovarjata, naj ostane pri njih. Sin naroči malico, ki pa je po krčmaričini izjavi že pripravljena. — Mati mu ponuja svojo hčer.

4. nastop. BIERT, BIERTINJA, ŠČER, SIN IN SLUŽABNIK.

Krčmarica pozivlja služabnika, naj ji pomaga mizo pokriti, ker je njegov gospod naročil malico in bo vse dvojno plačal. Naj pomaga nositi vino in jedi. Čeravno je gost moder, bo pri njih

prišel ob vse. Ko je vse pripravljeno, gre služabnik ponj. Krčmar in hči ga vodita za roko, za njim pa stopa služabnik. Sin prosi krčmarico, naj sedi hči pri mizi zraven njega. Sedejo. K mizi povabi tudi krčmarja in krčmarico. Pijejo in pošljejo po godce, ki takoj pridejo in igrajo (gori dievajo). Sin veselo pije, stiska in ljubi hčer in pozivlja godce, da »frišno zadevajo«. Ko nehajo, ponuja sin vino krčmarju in krčmarici, ki pijeta. Hči je vesela in želi, da bi gosta vselej imela. Gost zopet pozove godce, ki zaigrajo. Medtem pa ljubi hčer in ji šepeče na uho.

Hčerka izrabi priliko in izrazi željo po zlati verigi, ki jo nosi gost okoli vratu. Sin pravi, da hoče imeti od njega le uborno in slabo reč in ji izroči verižico, ki jo obesi hči na svoj vrat in se mu lepo zahvali za njo. Nato ji natakne na prste še polno »rinčic«. Dene ji klobuk na glavo in jo poljubi. Nato pa pravi krčmarju, kaj bi še ugnali, da bi pregnali dolg čas. Na misel mu pridejo kvarte, ki jih izroči neki fantič. Krčmar, ki ima namen, gosta oguljufati, pozivlja, da še pred igro pijeta, da bosta bolj korajžna. In pijeta, dvakrat, krčmar pa izpije samo polovico. Stavita vsak po 50 kron, krčmar dobi in pravi, da je greh, ker je gost pri hčeri ležal. Ta pa odgovori, da bo drevi spet pri njej.

Stavita na novo. Gost že čuti, da je pijan, zopet izgubi.

Š č e r :

»Lubi oča dons mata srečo
od te najde^s mata 10 liet večo⁹»

Sin vabi hčer, da gresta leč. Odideta.

Krčmar razkazuje svoji ženi, koliko ima denarja. Kar gost ne bo zgubil pri igri, bo pa zarajal. Ko bi več takih lumpov dobil, bi kmalu obogatel. Pa ga je opominjal, naj ne bo pri igri tako vedel; če ne bo bolj pazil, bo postal gol berač.

K r č m a r i c a :

»Moj preserčni mož, ti si ga ferdamano otrupov

Glih od tah denarjov boš ti mena an liep gvant kupov.«

Krčmar: Seveda moraš imeti lepo obleko, pa se še pomujaj da boš dobila od njega žlahtne kamne in zlato. Hčeri pa povej, da se prav okoli njega »ščava« in mu ukrade vse denarje, ko bosta ležala. Žena obljubi, da bo to storila in da se bo denar ukradel, ko bo gost spal. Mož še svetuje, da mu je treba bolj streči: »saj viš kadar majo ovce ovno se majo ostriči.«

5. nastop. SIN, BIERT, BIRTINJA, ŠČER, SLUŽABNIK.

Sedaj perpele Sin ta Bierta ščer za roče, in ima eno bievo kapo na gvale in ščer jemu žakl denarjov vkrade in je skrivši Matare poda, Mati se razveseli in je svojmu možu da, da je doro skrije.

Ko prihaja gost, ga vpraša krčmarica, kako je kaj spal. Gost odgovori, da ni mogel imeti pokoja, ker mu je sova na glavi pela, slišal je vsako uro biti. Če ugame, kakšna sova je bila, ji da 40 kron. Krčmarica pravi, da je to težko uganiti, ker pa je zaslužek tako velik, si bo lomila glavo. (Denar ima že krčmar.) Sin bi rad s hčerko pel, a ta bi rajši igrala. Za stavo naj bo obleka, ki jo imata oblečeno, oba imata lepo in drago. Kdor bo zgubil, mora iti nag. Sin bi rad dobil. Krčmarica medtem ugame, da je sova, ki je po noči pela, bila njena hči, kar gost potrdi. Nato hoče krčmarica plačilo — 40 kron. Gost ji naroči, naj danes še žlahtnejšo malico pripravi kakor prejšni dan, naj gre v mesto in vse potrebno nakupi. Pri malici mora biti častivredna »pošteta«, torta, velik, lep marcipan, pecivo, žlahtna salata in cukar, proper kruh, pečen špeh in puter. Vse to naj pripravi, pa še ptice, ribe in zverinske pečenke. In še žlahtno pitje, rimsko vino in godci in deklice za petje morajo biti. In naj vse kar najbolje napravi, da bo vse tako, kakor ima žlahten kurfiršt. Saj ima vrečico denarja in dukatov, zato je vesel:

»Eh uštni in veseli bodmo mi
doklir mamo ta življenja dni.«

Krčmarica zahteva 40 kron, ki jih rabi za priprave k malici. Gost ji odgovori, naj gre z njim, da ji bo dal denarja. Išče v svoji kiščici, pa jih ne najde. Prestraši se in gre hčer vprašat. Ta ga pozivlja, naj vse pregleda, gotovo jih je zunaj zgubil. Sin pa trdi, da mu jih je vzela po noči v temi. Hči odgovori, naj molči, če ne, dobi »kvafernico«. Nato osumi krčmarico, ki se ves čas malo smeje. Gost trdi, da mu jih je vzela, ko je spal, saj je bila v kamri. Krčmarica pa odgovori, da vendar sme v svojo kamro iti, s hčerko mu jih nista ukradli. Krčmar prihaja in gost se tudi njega loti, saj je vendar z njim hodil. Ker vso noč nikjer drugje ni bil, meni, da ima denar kdo izmed domačih. Mislil je, da so pri njih poštene ljudje. Krčmar zatrjuje, da so pri hiši vsi poštene,

saj je že veliko gospode pri njem bilo. Sin sedi potvarjen pri mizi in drži glavo podprto. Kako je vendar mogel med take ljudi priti, zanj ni večje nesreče ko ta. Žalosten je in joka. Hči pravi: Moj ljubi, ne bodi žalosten, saj boš mošnjo nazaj dobil, gotovo jo je skrtil dober prijatelj. Gost pa odgovori, naj ga ne imenuje več »moj ljubi«, ljubezni je konec, ker ga je za ves denar odrla, niti beliča nima več in tudi zlahtni kamni so preč. Hči pa pravi, naj gre k očetu po denarja, saj oče še živi. Svojemu očetu pove, da gost nima več denarja. Sede k mizi in se smeje. Krčmar preti gostu, da ga bo vrgel iz hiše, če nima več denarja. Gost zatrjuje, da jih res nima, za en del ga je krčmar »ošpilal«, en del je zarajal, en del zapil, drugo pa mu je najbrž hči ukradla. Krčmar pravi, da bo že na kak način dobil denar od njega. In sedaj se začne še krčmarica vsajati in zahtevati plačilo za mujo pri pripravljanju jedil. In hčerka zahteva tudi plačilo, ki ga je obljubil. Sin: Sedaj me za plačilo navijate, a ste vedno dvojno dobili, pa še okradli ste me za ves denar. Krčmar odgovori, da bo že dobil plačilo, vzel mu bo konja, kišto in kar je notri. Hčeri in ženi pa veli, naj ga slečeta do srajce in pobereta vse lepo oblačilo za plačilo, nato pa ga naj stepeta od hiše. In hči in mati mu res začneta slačiti jopič, on pa se brani, nakar mu zagrozi krčmar, da mu bo prebodel vamp, da bodo izstopila čreva. Slečeta ga do srajce in pobereta vse iz »neržikov« (žepov). Sedaj pa pride njegov služabnik in pravi:

»Kaj mata zano komedijo z mojim gospudom babe
kir sta ga zmiram luble zvo rade.

Mai, mai, kaj kaj tu pomieni

Da se Biertinja od jeze pieni.

Dave je on mena dav denarjov

De bi goce naštelov dab se nuejco (nocoj) zrajov.

Sedaj ga pa Biertinja za vase vač

koku je se vse tu taku hitro sprabernivo

Jes bom vtekov mena se bo lih taku godivo.

Jes pernjam kna bom več sužov

Jes vidim kaj je on zan špot zasušov.«

Služabnik odide, sina slečejo. Ko je slečen, prosi, da vsaj strganih cot (cunj) nanj vržejo. Hči pravi, da mu še cot ne bodo dali in naj bo nag. Krčmar vrže nanj star lajbič in strgane hlače. Nato ga hči in krčmarica tepeta s šibo po zadnjici, nakar odide.

Peti nastop: SIN, TAJFL IN PURGAR.

Sin vzdihuje k Bogu, od kod je moglo vendar priti, da se je spreobrnila njegova sreča v nesrečo. Ko bi bil očeta ubogal, ne bi bil tako daleč zašel. Bog se ga naj usmili in mu bodi milostljiv ter ga reši nadlog. Že tri dni ni videl kruha in nič jedel. Bog mu naj odpusti grehe in naj ne pusti občutiti svoje jeze nad njim. Od lakote ne more več hoditi. Koliko jedi pride na očetovo mizo! Če bi le imel drobtinice, ki padajo z očetove mize, bi lahko pregnal lakoto. Sedaj pa mora od hiše do hiše kruha prosit.

Purgarja, ki gre mimo, prosi za kruha, a ta mu odgovori, da je v deželi velika lakota, da se mora tudi sam z ženo večkrat postiti, zato naj gre po mestu prosit. Sin odgovori, da se je rodil ob nesrečni uri in ga prosi za božji dar. Purgar mu ne more ničesar dati, veliko mora delati, a še lakoto trpi. Sin prosi Boga za milost, ker pri ljudeh ni usmiljenja in zopet prosi purgarja za vbogajme. Ta odvrne, da je komaj nekaj jesti dobil, čeravno je dvojno plačal, velika dragota je v deželi, da še ni bilo take. V mestu se ne more za denar dobiti kruha, še meščani nimajo kaj jesti.

(Purgar gre preč. Natu zgubljen Sin doli pade na zemlo. Natu pride hudič k njemu in maanagmeč v roci.)

Hudič očita zapuščenemu sinu vse njegove grehe. Opustil je vsa dobra dela in je tak grešnik, da mu Bog ne bo odpustil, zanj ni nobene pomoči ali milosti. Božja kazen je očitno nad njim in lakota ga bo umorila. Sedaj mora biti pogubljen. Nadenj je prišel glad in »špot«, sedaj pa čaka nanj večna smrt. Sedaj naj Aneman (Aman) »požinja« (premisli). Ponuja mu meč in naj stori konec. Sin poprašuje, kaka nadloga je prišla nadenj, naj pove kako mu je ime.

»Moji ime je sam hudič
Ti si moj, jes pote pridam drič
Ti na žinjej več na pukuro
Zate ni pomueči na smertno uro«.

Sin pravi, da sam ve, da je tavajoč grešnik na svetu in da ni za nebesa.

Nato pa pride hitro angel in pravi hudiču, da nima več oblasti nad njim in naj se pobere. Izdere satanu meč iz rok in ga tepe in naganja skozi vrata, za njim pa še vrže meč.

U Angelec izgubljenemu sinu prigovarja, da ne sme obupati, čeravno mu je satan vse njegove grehe »pred postavil«. Naj se skesa in stori pravo pokoro, Bog mu bo odpustil grehe, naj ne obupa nad božjo milostjo, čeravno bi imel grehov kakor peska pri morju. Če se bo skesal in zapustil priložnost, mu bo Bog vse odpustil. Naj ne obupuje nad božjo milostjo, kajti Bog je usmiljen. Še večji grešniki so se spokorili, prosi naj Boga, da ga privede k očetu in mu podeli svojo milost. Lakota je prišla od »niderlih« življenja, naj voljan pretrpi in v kratkem bo prešla.

Ker ga je angel tako lepo potolažil, je sinu pri srcu lahko. Pokora se mu zdi lahka. Vpraša ga, kako mu je ime.

»Jes sim en Angel od teh, kateri so pred tronam peli,
Jes sim k tabe posvan, da bi griešniki en eksempel meli,
Da bi obedn na božjej mivosti ne scagov
Moja dovžnost je, da bi vsača v nabese spravov.«

Ker ga je tako lepo potolažil, bi sin rad vedel, kako mu je ime.

Angelc: »Jes se muč božja imlujam
In vsačomi človeki dobro svetujam.«

Nato pravi sin, da mu je hudič tako strašno naslikal njegove grehe, da ga Bog ne bo več hotel vzprejeti v svojo milost. On pa ne obupuje nad božjo milostjo, ampak se s satanom močno bojuje in močno zaupa v Boga, da mu bo zopet dal denarja in blaga in da mu bo velike grehe milostno odpustil, k dobremu kruhu priti pripustil in da bo križ lakote odvzel in »v svojo gnado gore vzev«.

Angel ga opominja k stanovitnosti v božji milosti, kajti hudič ga bo še hujši prijel kakor prej.

Ko sin žalosten tam leži, pride mimo purgar in ga nagovarja, naj vstane in gre po hišah prenočišča prosit. Sin pa mu odvrne, da je zato tako slab, ker že tri dni ni jedel kruha, pri ljudeh je prosil, a zaman. Umreti bo moral gladu. Purgar odgovori, da vsak, trpi lakoto, kdor nima dela. Ubožec se mu ponuja v službo, ker zna delati, noč in dan mu bo delal za jed, da ne bo umrl gladu na tem mestu. Purgar se ga usmili in mu reče, naj vstane. Dal mu bo delo ali v hiši ali pa bo svinje pasel. Sin se mu zahvali, nato odideta.

Šesti nastop. To pridajo SIN, OČA, TAIFL, ANGELC, SLU-
ŽABNIK, BRATER.

(Najprej pride sin in ma en Korp pod pazdih o
in palco v roci.)

Ko izpregovori par besed, pade. Pripoveduje, da ga je gospod
poslal svinje past, a tako je oslabel od gladu, da je padel; saj še
gospod ni imel več kruha.

»An tak gvad je mena vomov
Kadar bi jas s svinjami jesti smov.
Ja zvo rad bi jes z njimi jedov
Taku sim biv vačen, da sim vse pvavu vidov,
Pa še svinje niso dovol plev dobile
Da so še za korenjam v zemlo rile.«

Pregrešil se je proti zemlji in nebu in prosi Boga, da bi ga
rešil lakote. Zaslužil je božjo kazen, kesa se in prosi odpuščanja.
Kako je lahkomiselnost odšel od doma, čeravno so mu branili oče,
mati in brat. Koliko tujih delavcev ima oče in vsem daje obilno
kruha, on pa trpi lakoto. Začne glasno jokati. Zopet pride hudič
in mu govori: Pri očetu si imel dovolj kruha, sedaj pa trpiš lakoto.
Misliš, da si spokorjen, a zaman. Bog te je zapustil, tvoj greh je
večji ko milost božja.

»Ti si biv prevzetn in ofartn kakor Aman
Ti si ja na venčne čase žie ferdaman.
Tukaj imaš ti sabvo
In vzemi lebn nagvo«.

Angelec pride, ošteje hudiča in pravi:

»Satan pojdi v gvobočino tega pekva
Ta človeka duša se ne bo per tabe pakva«

Nato vzame hudiču meč in ga tepe po hrbtu, izgubljenega
sina pa bodri:

»Vstani gore in vzdigni se k tvojmi Oči
Se kna mudi jedi po dni in po noči
In reci lubi Oča moj
Tukaj je te zgubljan sin tvoj.
Jes sim grešiv v nebu in pred tabo
Kaku me je sram pred tabo.
Jes nisim vrieden več tvoj Sin imlovan biti
Naj mena za ana tavarharja k tabe prit«.

Sin se po teh besedah čuti srčnega in močnega. Če bo le mogel, bo šel. Angel ga bo spremljal.

»Jes bom na poti tvoj zvesti tovarš
Da se z nogo na enam kamne ne odarš.«

(O dideta.)

Nastopi oče Izgubljenega sina, ki je izvedel, da je sin vse zapravil. Ne ve, kje hodi. Pa če bi prišel domu, bi bil vesel in bi mu nataknil svoj prstan. Sanjalo se mu je, da je prišel strgan domov. Ko oče sedi pri mizi in ima z roko podprto glavo, pride izgubljeni sin in gleda od daleč. Sklene, da bo šel k očetu, čeravno je malopridno zapravil svoj del. Boji se, da ga bo oče nagnal, sram ga je. Vidi očeta, kako pri mizi sedi in je žalosten.

Oče ga od daleč zagleda, hitro vstane, mu teče naproti in pravi, da bo imel vesele stare dni, ko vidi, da se sin vrača. »Bog tabe primi sam« ga pozdravi s starim slov. koroškim pozdravom. Oče ga objame in ga poljublja, sin pa pade pred njim na kolena, ga lepo prosi za odpuščanje, ker se je pregrešil zoper njega in nebo in ni vreden, da se imenuje njegov sin. Naj ga sprejme za najemnika, pridno mu bo delal za jed in pijačo. Oče ga z veseljem sprejme:

»Moj lubi sin, ti si zgubljan biv, si najdan gratov,
Jes sim tebe gmetn, ti boš spet moj prijatov«.

Izgubljeni sin vstane. Pride sinov služabnik, ki je že davno pri očetu v delu. Utekel mu je, ko sta sinu oni ženski hlače vzeli in ga je krčmar naganjal s šibo skozi vrata.

Oče ukaže služabniku, naj prinese boljše obleko starejšega sina in naj ga po stanu oblečejo, nataknejo prstan in pripeljejo pitano tele, da se zakolje. Sina povabi v hišo, kjer bodo rajali, peli in se veselili. Vstopijo v hišo. Med tem pa pride starejši sin s polja. V roki ima sekiro, na glavi pa košaro, ker je sejal. V hiši čuje muziko in petje, raj in skakanje. Kaj naj bi to pomenilo. Služabnik, ki pride iz hiše, pove, da se je vrnil brat, da je oče zaklal pitano tele, povabil sosede na gostijo, zato imajo godce in so veseli, ker se je sin zdrav vrnil. Dobro je, da se je drugi sin vrnil, ker je služabnik baš mislil iti ponj na polje in ga prositi, da mu pomaga pripraviti stole, mize in žlice.

Sin se jezi in pravi, da ne mara za polom v hiši, ker je prsten in ima košaro in sekiro. Od jeze ne bo šel v hišo, kjer godejo

godci na čast zablodniku. Naj pove očetu, da noče priti v hišo in biti zraven tega »ludrovca«. Služabnik odide. Starejši sin je delal ko živina, oče pa mu nikoli ni kupil poliča vina, ludrovcu, ki je svoj del zabil, pa napravi gostijo. Vsi ljudje se bodo smejali. Če bi on bil njegov oče, bi ga spodil s cepcem.

Iz hiše pride oče in vpraša drugega sina, zakaj ne gre v hišo. Sin je razžaljen, češ, on je doma pridno delal, a oče mu ni kupil niti poliča vina, nikoli mu ni dal niti kozliča, da bi se veselil s prijatelji, sedaj pa je prišel strgan in ušiv lump, ki je svoj del zagnal z ničvrednimi ženskami, pa ga oče gosti s sosedi. Dokler je on doma, ne gre v hišo.

Oče mu prigovarja, naj ne bo jezen in naj se veseli z bratom:

»Moj sin, ti si ves čas per mena biv,
Per mojej mizi jedov in piv.
Kar je bu moje, je bu tvoje,
Al je zagnov, je zagnov svoje.
On je biv mertov, je živ gratov
Je biv zgubljan, bode naš prijatov.
Kna bodi ana tača kamnitna serca,
Kir je peršva mov ta zgublana ovca.
Nidva morva njemu lepu postrieči
Nja je že taifl mov zvezana s štriči.
On je pokuro storiv in je sam v se šov,
On je mov z grivanim sercam prišov,
On bo z nami nabeško kraljestvo zaduebov,
Zakaj bi se ne veseliv in njega ne ljubov«.

Drugi sin je po teh besedah potolažen in odide z očetom v hišo, s tem pa je tudi »konec te komedije«.

III.

Igra o izgubljenem sinu sloni na lepi svetopisemski priliki Luk. XV, 11—32.¹⁰ Kar pa je v Sv. pismu le označeno, je v igri na široko izpeljano, posebno v prizorih v gostilni v tujem mestu, novi elementi so tudi v hudičevih in angelskih scenah in še drugod. Ti elementi so se že prav zgodaj vrinili v našo snov.

Približno iz l. 1300. je znana francoska pesem »Cortois d' Arras«, ki so jo bržkone deklamirali po vzorcu komedij. Po snovi spominja na duhovne drame, ker vsebuje zgodbo o izgubljenem

sinu. Na koncu se poziva občinstvo, da zapoje *Te deum*, kakor se to čestokrat dogaja v duhovni drami. Posvetni drami se približuje delo po široko razpredenih scenah iz malopridnega življenja izgubljenega sina; kakor v poznejših dramtizacijah, tako je osredotočeno že tu glavno zanimanje na bivanje izgubljenega sina v gostilni, kjer dve ničvredni ženski, dama Perette in dama Manche-Vaire pregovarjata neumnega mladeniča z laskavimi besedami. Pesnik pa je dal sinu še francosko ime Cortois.¹¹

V dobi humanizma je dobil izgubljeni sin v igrah še več posvetnih pridevkov. V vseh dramah ima v scenah, ki slikajo njegovo posvetno življenje, skupne poteze. V slabi hiši ga vlačuge z laskavimi besedami pregovarjajo, oguljufajo ga pri igri, ukradejo mu denar in obleko in nazadnje naženejo na cesto.¹² Tudi Drabosnjakov *Izgubljeni sin* ima iste scene. Prizor, v katerem gostilničarjeva hči pregovori sina, da ji da zlato verigo, sega nazaj na Gnafeja (*Gnaphaeus*).¹³ Ta je dramtiziral snov pod naslovom »*Acolastus*« (tiskano 1529).¹⁴ Nanj je vplival *Terentius*, posebno po komediji *Eunuchus*.¹⁵ *Macropedius* (c. 1475 do 1558) je tudi obdelal snov o izgubljenem sinu v drami »*Asotus*«. Dosti potez je povzel po *Plautu*. Dramtiziral ga je okoli l. 1510. Protestantovsko usmerjena je igra *Burkharda Waldisa* iz l. 1527.¹⁶ Čisto religioznega značaja je duhovni ep »*Suze sina razmetnoga*« *Ivana Frana Gundulića* iz leta 1622., ki ga je zložil po vzorcu *L. Tansilla* »*Le lagrime di San Pietro*«. Delo je razdeljeno v 3 plače: 1. Sagriješenje »*Vivendo luxuriose dissipavit substantiam*«. — 2. Spoznanje »*Et reversus in se*«. 3. Skrušenje »*pater peccavi, jam non sum dignus*«. ¹⁷ Zunanjega dejanja je malo. Snov je samo tenek okvir za široko polje pesnikovih lirskih izjav.¹⁸ To je že delo baročne dobe.

Na Dunaju so l. 1560. igrali *Acolasta Viljema Gnafeja* (*Gnaphaeus*). *Acolastus* je izmed prvih *Prodigovih* dram, ki obravnavajo snov o izgubljenem sinu v 16. in 17. veku. *Acolastus-Asotus* je zrasel iz moralistično didaktičnih potez humanizma. Služil je tudi za komedijo o dijaškem življenju.¹⁹ V dramah o *Prodigu* se je premaknil akcent od grešnikovega kesanja na zablodno življenje. Humanistična okolica daje barve za oris miljeja. Sin je dijak, življenje v tujini je dijaško življenje. Produkt je študen-

tovska komedija z antičnimi tipi zapeljivca, parasita, vlačuge in zvodnice. (Joh. Müller, Jesuitendrama str. 16—17. Glej pod op. 19.)

Četudi kaj takega o Drabosnjakovem Izgubljenem sinu ne bi mogli trditi v polni meri, je pa vendar verjetno, da se je ohranil v njem spomin na dobo sholarjev, kajti sin zna »latajniš« in materin jezik, in na študentovsko komedijo. Jezuitska drama, ki se uveljavlja od l. 1600. naprej, je drugačna. Problem domotožja po očetovi hiši (nebesih), hrepenenja po večnem in vrnitve oblikuje dramo v baročnem smislu.²⁰

Duhovne igre, ki so vzprejele tekom časa veliko posvetnih elementov, so našle svoje varno zavetje na kmetih, kjer so jih uprizarjali kmetski igralci. In tako je bržkone tudi Izgubljeni sin, ki ga je prevedel Drabosnjak — original gotovo ni — iz repertoarja koroškega kmetskega gledališča med Nemci. Ker pa je še premalo takih iger objavljenih, še ni mogoče primerjati našega teksta z nemško predlogo. Mogoče je predloga bila tudi kaka tiskana igra o izgubljenem sinu. Videli pa smo, da ima naša ljudska igra združene v sebi različne elemente iz raznih stoletij, počenši od 14. veka in sega deloma tudi v dobo latinske drame.

Ko našteva Trstenjak Drabosnjakova dela,²¹ omenja med njimi tudi Izgubljenega sina in pravi: »Vse te igre predstavljajo danes gozdanjski igralci« — torej še l. 1892., ko je izšla omenjena knjiga. Za prologom so uvrščeni v igri verzi, ki jih je avtor naslovil na svoje prijatelje igralce. Komedijo so najbrž začeli igrati že za njegovega življenja.

Uprizarjala jo je pač ona gledališka družba kostanjskih kmetov, ki je igrala tudi njegovo pasijonsko igro:

»Sakai moi fraid bi tak biu
De bi jeft entekai bratrou dobiu
De bi je k tej komedijej zue sbirou
Ino prou zue komandierov
Ali se bojo ani nauzhiti teli
Bomo to shaloftno komedijo imeli«. ²²

Gotovo so imeli igralci sitnosti pri cenzuri in tudi pri cerkvenih oblastih radi močno realističnih scen v Izgubljenem sinu. In morda zato nič ne slišimo o uprizoritvah te igre, dočim so Kostanjčani Drabosnjakovo pasijonsko igro še letos igrali.²³

Opombe.

- ¹ Slovensko gledališče str. 195.
- ² Beiträge zur Volksliteratur Kärntens. Programm des Staats-Obergymnasiums zu Klagenfurt 1909/10 str. 7.
- ³ Tak primer je Matija Kresnik iz Stražišča pri Guštanju.
- ⁴ Parolcus — Prologus. Tudi božična igra ga ima poosebljenega. Nastopi pred igro in pove kratko vsebino.
- ⁵ V rokopisu tvorita ti dve vrsti samo eno.
- ⁶ cuedi = dazu.
- ⁷ Drabosnjak je poslovenil tudi svetopisemsko igro »Aman in Ester.« Glej: Nekaj pripomb o koroškem pesniku in pisatelju Andreju Schusterju — Drabosnjaku. »Čas« 1911 str. 143.
- ⁸ Najda = dobitok.
- ⁹ Veča: tukaj davek, ker so kmetje plačevali večo (Wetschenpfennig) za svoje sodne zборе. Veča pa pomeni danes tudi davkarijo. Grem na večo = davkarijo. (Dobrla ves). Veča (sh vieće) je v pravem pomenu prvotno kmetsko sodišče, v prenešenem pomenu denar, ki so ga morali za večje plačevati in na zadnje kraj, kjer so denar plačevali — danes davkarija.
- ¹⁰ Lampe — Krek, Zgodbe sv. pisma II. del str. 393—394.
- ¹¹ Izdal jo je Méon, Recueil de fabliaux. Paris 1808 zv. 1. cit. Creizenach, Geschichte des neueren Dramas I. 381.
- ¹² Creizenach II. str. 121.
- ¹³ Creizenach III. str. 343.
- ¹⁴ Creizenach II. str. 75.
- ¹⁵ Cr. II. 123 in 124. Naše scene v gostilni so slične ko Gnafejeve, ki so nastale po Terencijevem vplivu (Eunuchus).
- ¹⁶ Nov tisk: Der verlorene Sohn, ein Fastnachtspiel von Burkard Waldis (1527). Halle a. S. Max Niemeyer 1881. V Ljubljani ima knjigo seminar za germansko filologijo.
- ¹⁷ Suze sina razmetnoga. Uvodom i tumačem za školu popratilo prof. Kerubin Šegvić. Drugo popunjeno izdanje. St. Kugli, Zagreb.
- ¹⁸ Milivoj Šrepel, O Gundulićevim »Suzama sina razmetnoga«. Rad Jugosl. akad. knj. CXXVII, Zagreb 1896. str. 113.
- ¹⁹ Johannes Müller SJ, Das Jesuitendrama in den Ländern deutscher Zunge vom Anfang (1555) bis zum Hochbarock (1665) I. Bd Dr. Benno Filser Verlag Augsburg 1930 str. 9.
- ²⁰ Ibid. str. 9—10. V II. zvezku str. 123. so navedeni kraji, kjer so jezuitje uprizorili Izgubljenega sina.
- ²¹ Slov. gledališče str. 195.
- ²² Nekaj črtic o slovenskih pasijonskih igrah na Koroškem. Dom in Svet 1912 str. 14.
- ²³ »Na cvetno nedeljo in na velikonočni pondeljek priredijo Kostanjčani Drabosnjakovo pasijonsko igro v Dobu pri Loga vesi.« »Koroški Slovenec« z dne 5. aprila 1933.
- ²⁴ Podrobnejšo literaturo glej tudi Kosch W.: Deutsches Literatur Lexikon II. sub voce Verlorener Sohn str. 2808.

Résumé.

L'auteur a trouvé, à Dole près de Vrba au lac de Vrba, la copie d'une pièce populaire, l'Enfant prodigue, traduite de l'allemand par Andrée Schuster appelé Drabosnjak, poète populaire slovène de Carinthie (1768—1825? l'année de sa mort n'est pas exactement connue); la traduction a pu être faite d'après quelque texte imprimé ou d'après une pièce populaire, répandue en manuscrit parmi le peuple carinthien. La pièce est écrite dans le patois slovène carinthien parlé dans les environs de Vrba (Velden am Wörthersee). L'auteur donne une analyse de la pièce et essaie d'en trouver la source. Il constate que, déjà, la chanson française »Cortois d'Arras«, d'env. 1300, contient les premiers éléments des scènes dans l'auberge, où deux femmes malhonnêtes, dame Perette et dame Manche-Vaire, avec des paroles flatteuses, essaient de séduire le jeune homme ignorant. Des scènes d'auberge semblables a également l'humaniste Gnaphaeus dans son drame, »Acolastus«, qui est influencé par l'Eunuque de Tércence. La pièce populaire slovène l'Enfant prodigue fut jouée par les paysans — amis de Drabosnjak déjà, quand Drabosnjak vivait encore. Pour l'époque postérieure, il n'y a pas de données et, probablement, on n'a plus joué la pièce, à cause de la censure et de l'autorité ecclésiastique, considérant les scènes extrêmement réalistes, tandis que la Passion du même auteur a été jouée encore cette année.

